

LAINRIKKOJATAUSTAISTEN PALAAMINEN TYÖELÄMÄÄN

Valmiuksia Siirtyä Työelämään -Opas

Jaana Juntunen
Opinnäytetyö, syksy 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ.....	2
TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO.....	5
2 VANKIEN POLKU SYRJÄYTYMISESTÄ TYÖELÄMÄÄN	7
2.1 Vankien syrjäytyminen	7
2.2 Vankien kuntoutuminen	12
2.3 Vankien palveluohjaus	17
2.4 Vankien työllistyminen	19
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	24
4 PALVELUOHJAUSOPAS OPINNÄYTETYÖNÄ	25
4.1 Valmiuksia Siirtyä Työelämään -projekti ja sen toiminta	25
4.2 Valmiuksia Siirtyä Työelämään	
– palveluohjausopas ja sen toteutus	27
5 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	30
5.1 Opinnäytetyön eettisyys.....	30
5.2 Opinnäytetyön luotettavuus	30
6 PÄÄTELMIÄ JA HAASTEITA.....	32
7 POHDINTA.....	35
LÄHTEET	40

TIIVISTELMÄ

Juntunen, Jaana. Valmiuksia Siirtyä Työelämään (VST) -projektin opas. Syksy 2014, 46 sivua.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus oli tuottaa työelämälähtöinen palveluohjausopas. Valmistunut opas sisältää Valmiuksia Siirtyä Työelämään -projektin (VST-projekti) palveluohjauksen osat lainrikkojataustaisten eli vankilasta vapautuneiden henkilöiden yhteiskuntaan integroitumisesta. Oppaan tilasi KRIS-Oulu ry.

Oppaan on tarkoitus tuoda apua lainrikkojataustaisille asiakkaille sekä heidän kanssaan työskenteleville toimijoille ja viranomaisille. Valmis opas sisältää Valmiuksia Siirtyä Työelämään -projektin palveluohjausmallin käytännön tasolla. Oppaan on tarkoitus selkeyttää kaikki vaiheet, joita esimerkiksi vapautteen ja koevapautteen lähtevä asiakas tulee käymään läpi prosessinsa aikana. Oppaassa kuvataan selkeästi VST-palveluohjauksen palvelukaavio.

Oppaan on tarkoitus antaa apua lainrikkojataustaisen asiakkaan tiedontarpeeseen sekä selkeyttää ja helpottaa ammattilaisten palveluohjausta käytännössä, jotta he onnistuvat ohjaamaan kaikki asiakkaat riittävien palvelujen ja tukitoimien piiriin. Opas on saatavana sähköisessä muodossa sekä paperisena vihkona. Sähköistä opasta on tarkoitus päivittää tarvittaessa.

Tekemästani oppaasta ja sen tuomista käytännöntason kokemuksista ja tuloksista olisi hyvä saada tutkimus, esimerkiksi opinnäytetyön muodossa.

Avainsanat: kuntoutus, lainrikkojataustainen, opas, palveluohjaus, syrjäytyminen, työllistyminen.

ABSTRACT

Juntunen, Jaana. A guide for the project Capabilities for Moving into Working Life. Oulu, Autumn 2014. 46 pages. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The goal of this thesis was to produce a guide for labour needs. The finished guide includes the case management parts of the project Capabilities for Moving into Working Life which helps in the integration of an ex-convict. The guide was ordered by the KRIS-Oulu Association, Finland.

The finished guide is supposed to bring assistance to a targeted group of clients, operators and authorities. The practical level of case management of Capabilities for Moving into Working Life is explained clearly in the finished guide. The purpose of the guide is to clarify all the steps which, for example, a prisoner upon his release or probationary freedom will go through during the process and to describe the management chart of the case management in the project.

The finished guide is supposed to give information for an ex-criminal client and to help the case management done by the operators in practice so that they would succeed in guiding all clients towards necessary services and support. A digital version and a paperback booklet of the guide are also under production. The digital version is supposed to be kept up to date.

It would be good to do reserach on the manual, its introduction into practice and the results, for example in the form of a thesis.

Keywords: rehabilitation, ex-convict, guide, case management, social exclusion, employment

1 JOHDANTO

Lainrikkojataustainen henkilö on henkilö joka on ollut vankilassa, suorittanut yhdyskuntapalveluksen tai valvontarangaistuksen.

Lainrikkojataustaisten henkilöiden on vaikeaa palata takaisin normaaliin yhteiskuntaan. Heidän paluunsa esteenä ovat muun muassa asenteet, pitkä rikoshistoria, olematon työhistoria ja moninaiset arjen hallinta vaikeudet. Usein he kokevat esimerkiksi virastoasioiden hoitamisen monimutkaisena ja hieman pelottavanaakin asiana. Joskus heillä on myös takanaan niin pitkä tuomio, että asioiden hoitaminen on vaikeaa koska vankilassa on hoidettu kaikki asiat heidän puolestaan.

Lainrikkojataustaisten selviytymistä tukemaan on perustettu KRIS-Oulu ry. Se on Ruotsista Suomeen jalkautunut KRIS in paikallisyhdistys. KRIS-Suomi ry on perustettu vuonna 2003. KRIS toiminnan päätavoitteet ovat rikoksesta tuomittujen selviytyminen rangaistuksen päättyessä ja niiden nuorten auttaminen, joilla on riski ajautua rikosuralle. Lähes kaikki KRIS:n tukihenkilöt ovat aikoinaan vapautuneet vankilasta tai heillä on päihdetausta. Tästä syystä he tietävät, minkälaisia haasteita vapautuminen ja uuden elämäntavan rakentaminen asettavat. Tarkoituksena on tarjota tukea päihdeettömyyteen ja rikoksettomaan elämäntapaan oman esimerkin avulla. KRIS:n periaatteita ovat päihdeettömyys, yhteisvastuullisuus, rehellisyys ja toveruus. KRIS käyttää työmuotoinaan esimerkiksi vankilatyötä, avotyötä ja nuorisotyötä.

Lainrikkojataustaisia henkilöitä tuetaan selviämään paluussa arkeen siten, että heitä ohjataan KRIS-Oulu ry:n palvelujen piiriin Oulun seudulla toimivista päihdekuntoutuspaikoista, avo- ja jatkohoitopaikoista, itsehoitoryhmistä sekä sidosryhmien ja yhteistyökumppaneiden, kuten esimerkiksi vankiloiden kautta. KRIS-Oulu ry:n toimijoiden tekemillä vankilakäynneillä on myös oma merkityksensä asiakasohjauksessa (Toiminnanjohtaja, henkilökohtainen

tiedonanto 13.2.2014). Toiminnanjohtajan mukaan vankilasta vapautuneiden yhteiskuntaan kiinnittymiseen liittyy keskeisesti oma motivaatio elämänmuutokseen, jossa rikollinen elämäntyyli ja päihteiden käyttö halutaan jättää pois. Vankilasta vapautuvat näyttävät kokevan tärkeimmäksi tukevaksi tekijäksi riittävän ja oikea-aikaisen vertaistuen.

Sain opinnäytetyön aiheeni KRIS-Oulu ry:ltä. Palveluohjausopas toteutettiin osana VST-projektia, joka saa tukea Pohjois-Pohjanmaan ELY:ltä. Opinnäytetyön aiheena on lainrikkojataustaisten henkilöiden integroiminen yhteiskuntaan riittäväällä ja oikea-aikaisella palveluohjauksella. Palveluohjausopas sisältää käytännön toiminnot lainrikkojataustaisen henkilöiden palveluohjaukseen.

2 VANKIEN POLKU SYRJÄYTYMISESTÄ TYÖELÄMÄÄN

2.1 Vankien syrjäytyminen

Käsitteenä syrjäytyminen määrittyy hyvinkin erilaisista lähtökohdista. Tutkimuksissa ja tilastoissa ihmisten katsotaan yleisesti syrjäytyvän useista eri syistä. Yleisimpiä syitä ovat opiskelu ja koulutus, työelämä tai harrastukset. Ryhmätasolla tarkasteltuna voidaan syrjäytymistä käsitellä usein työttömien kautta. Kun tarkastellaan syrjäytymistä yksilötasolla, puhutaan usein yksittäisen ihmisen sosiaalisista ongelmista ja niiden kasautumisesta. Lisäksi syrjäytymistä lähestytään usein yksilön moniongelmaisuudesta tai huono-osaisuudesta. Syrjäytyminen näyttäytyy todella monessa eri ulottuvuudessa. Mitä useammassa ulottuvuudessa yksilön ongelmat ovat, sitä syrjäytyneempi hänen katsotaan olevan. (Uusitalo 2011.)

Syrjäytyminen on yksilökohtainen ja kokonaisvaltainen prosessi, jonka seurauksena ihmisen ajatusmaailma ja toiminta sekä tapa elää ja koko elämänhallinta muuttuvat. Yksilökohtaisten muutosten lisäksi syrjäytymiseen kytkeytyy eristäytyminen yhteiskunnan normaalitoiminnoista ja palveluista. (Järvelä 2002.)

Syrjäytymisen laajuus määrittää ihmisen koko elämäntavan luonteen. Sosiaalisista ongelmista nousee esiin ihmisen, talousvaikeudet ja arjenhallinnan puutteet. (Granfelt 2007.) Raunion mukaan syrjäytymisessä ongelmat kasautuvat ja riskiryhmään kuuluvalla muodostuu ympärilleen tietty huono-osaisuuden ympyrä. Syrjäytyessä ihmisen täysivaltaiseen yhteiskunnan jäsenyyteen tarvittavat sosiaaliset oikeudet, kuten oikeus työhön, oikeus terveyteen ja oikeus koulutukseen tai oikeus asuntoon eivät toteudu. Syrjäytymisen riskiryhmiä ovat: pitkäaikaistyöttömät, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, asunnottomat, päihdeongelmaiset, pitkäaikaissairaat ja vajaakuntoiset,

toimeentulovaikeuksissa olevat, rikollisuuteen syyllistyneet sekä syrjäytymisvaarassa olevat maahanmuuttajat. (Raunio 2006, 30–31, 46.)

Yhdenvertaisuuslaissa (21/2004) syrjinnällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että henkilö kokee, ettei häntä kohdella samanarvoisena kuin jotain toista henkilöä kohdellaan. Syrjintänä tulee nähdä myös henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tahallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Syrjäytyneisyyden osa-alueita ovat muun muassa taloudellinen, terveydellinen ja sosiaalinen huono-osaisuus sekä syrjäytyminen asuntomarkkinoilta, työmarkkinoilta, vallankäytöstä ja yleisestä osallistumisesta. (Kauppila 1999, 57.)

Syrjäytyneiden ongelmat ovat yleensä toimeentulossa, taloudessa ja elämönhallinnassa. Suurin ongelma syrjäytyneillä kuitenkin löytyy sisäisestä elämönhallinnasta. Syrjäytyneiden keskuudessa esiintyy rikollisuutta, väkivaltaa, somaattisia sairauksia, päihteiden väärinkäyttöä ja mielenterveysongelmia. Syrjäytymistä täydentää lisäksi kokemus ulkopuolisuudesta, kokemus erilaisuudesta ja sivullisuuden kokemukset suhteessa normaaliin elämään yhteiskunnassa. (Raunio 2006, 150.)

Syrjäytyneiden yhteiskuntaan palaamisen haittoja ovat palvelujärjestelmän heikot mahdollisuudet tukea vaikeassa elämäntilanteessa olevia sekä syrjäytyneiden itsensä varauksellinen suhtautuminen yhteistyöhön viranomaisten kanssa sekä vaikeus sitoutua pitkäjänteiseen kuntouttavaan toimintaan (Raunio 2006, 151).

Yleisesti kun puhutaan lainrikkojataustaisista ja rikoksentekijöistä, käytetään heihin usein vieraantumisen käsitettä joko tietoisesti tai tiedostamatta. Lainrikkojataustainen ja vanki liitetään keskusteluissa automaattisesti yhteisön ulkopuolelle unohduksiin ja yksinäisyyteen. (Kuure 1996, 11–12.) Useiden näkemysten mukaan luokittelemme itse lainrikkojataustaiset vieraantuneiksi. Tämä taas johtaa siihen, että vieraantuneiksi luokiteltujen ja määriteltyjen ihmisten näkemykset hyvästä ja ei-toivottavasta elämästä, poikkeavat yleensä yhteiskuntamme yleisesti vallitsevista käsityksistä. (Honkatukia, Nyqvist & Pösö

2006, 227, 230.)

Vangit ja lainrikkajataustaiset ovat ihmisiä, joihin rikollisen leima on kohdistettu, heidät on määritelty rikollisiksi ja he ovat saaneet vankeusrangaistuksen rikoksistaan. Heillä on ”vangin leima otsassa”. Tästä leimasta johtuen, ihmiset eivät välttämättä hyväksy vankeja tasaveroisiksi kanssaan. Yleisimmin tämä johtaa siihen, että vangit etsivät vertaistukea muista rikollisen identiteetin omaavista. (Falk 2001, 312–314.)

Käytännössä käy usein niin, että vapautuneen vangin unelmat ja suunnitelmat kunnollisesta elämästä eivät vastaa karuja todellisuuden olosuhteita. Vapautumisen jälkeen vangilla on edessään monia vaikeita asioita. Kotiin palaaminen on haastavaa aikaa läheisten kohtaamisen kannalta. Vankeusrangaistus vieraannuttaa perheellisiä vankeja kodin arkielämästä ja vanhemmuudesta. (Järvinen 1989, 1.) Kun perheen jompikumpi vanhempi suorittaa vankeusrangaistustaan, vankeusaika on kotiin jäävälle vanhemmalle sekä lapsille todella uuvuttavaa aikaa. Vankiloissa tapaamiset ovat hankalia ja vankivanhemman ja lasten välinen kontakti heikkenee pitkien välimatkojen, harvojen tapaamisten ja kosketuskontaktin rajoittamisen.

Pahiten perhesuhteita kuitenkin rikkovat ihmisten asenteet ja ennakkoluulot. Miksi niin helposti unohtuu, että vanki on myös vanhempi, puoliso ja paljon muutakin kuin vain vanki? Vankilamaailmasta tulleen sanonnan mukaan ”vankilakierteestä voi pelastua vain valitsemalla kolmen A:n vaihtoehtoista”. Vaihtoehtoja ovat Akka, Armo ja AA. Kyseinen sanonta kuvaa keinoja, jotka mahdollisesti auttavat selviytymisessä vankilassa. Lisäksi parisuhde, uskoon tuleminen ja päihdeongelman hoitaminen voivat olla vangeille mahdollisia keinoja selviytymiseen. (Kauppila 1999, 65.)

Syrjäytymisen voidaan todeta olevan kokonaisvaltainen, kasautuva ja yksilökohtainen prosessi, joka johtaa ihmisen ajattelun ja toiminnan sekä koko elämäntavan ja elämänhallinnan muuttumiseen. Näiden muutosten lisäksi syrjäytymiseen kytkeytyy eristäytyminen yhteiskunnan normaalitoiminnoista ja palveluista. (KRIS i.a.)

Erityisesti vapautuneiden vankien yhteiskuntaan kiinnittymisen ja kuntoutuksen mahdollisuudet ovat pitkälle riippuvaisia hyvinvointiyhteiskunnan tahtoon ja kykyyn integroida syrjäytyneiden ryhmiä (Järvelä 2002, 289). Vankilatuomion loppuun suorittaminen ei normaalisti tai automaattisesti palauta lainrikkojataustaiselle tavallisen kansalaisen leimaa, koska yleinen kulttuurinen paine on vahva. Yhteiskuntamme auttamisjärjestelmässä rikostaustaiset ajautuvat lähes aina vähemmistöryhmiin ja tulevat sitä kautta syrjäytetyksi. (Falk 2001, 312–314.) Yhteiskunnassamme rikosten tekeminen nostaa esiin vaatimuksia rikoksiin syylistyneiden rankaisemisesta ja eristämisestä yhteiskunnan väestön suojelemiseksi. (KRIS i.a.)

Hyvin tavallista on, että ihmiset torjuvat rikollisleiman saaneet henkilöt jolloin näille henkilöille ei jää mahdollisuuksia edes liittyä lailliseen toimintaan, esimerkiksi parisuhteen solmiminen ja työnsaanti vaikeutuvat. (Kivivuori 2008, 303.)

Luin eräästä rikosseuraamuslaitoksen artikkelista, että lainrikkojataustaisten henkilöiden syrjäytymiseen ja rikoksen uusimiseen liittyvään leiman saamiseen lainrikkojataustainen yleensä vastaa vetäytymällä omiin oloihinsa ja kauemmas yhteiskunnan tuen piiristä. Lainrikkojataustaisen ihmisten joko täytyy hyväksyä hänelle osoitettu paikka syrjäytettyjen ryhmässä tai vastustaa osoitettua paikkaa ja rakentaa itse oman osallisuutensa ja toimijuutensa. (Perälä & Tourunen 2004.) Usein lainrikkojataustaiset, joilla on ongelmia itsetunnossa ja korkea rikoskertalaisuus, kokevat rangaistukset epäoikeudenmukaisiksi. Tämä voi pahimmillaan johtaa suuttumukseen ja tietynlaisen uhman sekä ylpeyden motivoimaan lisärikollisuuteen. (Kivivuori 2008, 286.)

Vankilakierteeseen ajautuminen on järkähtämättömästi valikoiva prosessi, jossa huono-osaisuus ja syrjäytyminen korostuvat (Granfelt 2007). Vankeusrangaistuksen on selvitetty vahvistavan syrjäytymisprosessia sekä sosiaalistavan vankilaan ja rikolliseen elämäntapaan. Yhteiskunnassamme vangit ovat vankeutensa takia syrjäytettyjä ikätasolleen kuuluvasta elämästä.

On myös todettu, että rikollisuus on vahvasti sidoksissa ihmisen syrjäytymiseen. Vaikutussuhde on näin ollen kaksisuuntainen; syrjäytyminen edistää rikollisuutta ja rikolliseksi leimautuminen on syrjäytymistä. (Joukamaa 2010.) Vankeinhoidollisessa syrjäytymiskeskustelussa on havaittavissa, yksilön katkenneet tai heikentyneet siteet sosiaalista kontrollia harjoittaviin toimijoihin ja tahoihin. Yleisimmin heikkenevät ja katkeavat suhteet ovat perhe, koulu, koulutus ja työelämä. (Kivivuori 2008, 113.) Sosiaalinen tuki ja luottamus toisia ihmisiä kohtaan näyttää vähentävän sosiaalista syrjäytymisriskiä merkittävästi (Perälä & Tourunen 2004).

Syrjäytymistä ehkäisee parhaiten osallisuuden lisääntyminen ja lisääminen. Ihmisen osallistuminen tapahtuu tavallisimmin eri tasoilla epävirallisissa ja virallisissa suhteissa sekä eri verkostoissa. Osallisuuden edellytyksiä ovat luottamus muita ihmisiä ja yhteiskunnan toimijoita kohtaan sekä yhteiskunnan toimintojen toimivuus. (Alila, Gröhn, Keso & Volk 2011, 13–14.)

Raivio ja Karjalainen (2013) luokittelevat ihmisen osallisuuden kolmeen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä ihmisen osallisuutta määrittää riittävä toimeentulo, hyvinvointi ja turvallisuus. Syrjäytymistä edistäviksi tekijöiksi muodostuu tällöin taloudellinen ja terveydellinen huono-osaisuus ja turvattomuus. Toinen ihmisen osallisuuden ryhmä on toiminnallinen osallisuus, jonka vastapari on vieraantuminen ja kohteena oleminen. Kolmantena osallisuuden ryhmänä on eri yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys, vastaparina puolestaan vetäytyminen ja osattomuus. Osallisuuden katsotaan taas vahvasti ehkäisevän ihmisen syrjäytymistä. Ihmisen osallisuutta määrittävät ennen kaikkea riittävä toimeentulo, turvallisuus, toiminnallinen osallisuus ja yhteisöön/yhteisöihin kuuluminen. Lainrikkojataustaisten ja vankien elämän voidaan sanoa sisältävän useita syrjäytymistä edistäviä tekijöitä ja hyvin vähän osallisuuteen johtavia tekijöitä. (Karjalainen & Raivio 2013, 16-17.) Lainrikkojataustaiset ihmiset ja vangit elävät käytännössä yhteiskuntamme ulkopuolella. Lainrikkojataustaisilla on yleensä heikko sosioekonominen asema, alhainen koulutustaso, heikko taloudellinen tilanne sekä pitkä työttömyyshistoria ja erinäisten ongelmien kasaantuminen samanaikaisesti ympärilleen. Nämä syyt ja tekijät voivat liittyä rikolliseen käyttäytymiseen varsinkin nuorten aikuisten

kohdalla. (Perälä & Tourunen 2004.)

2.2 Vankien kuntoutuminen

Kuntoutuksen määrittelyn yhteydessä rajataan kohderyhmä, jolle kuntoutus on tarkoitettu. Yleensä lakisääteinen kuntoutus perustuu todettuun sairauteen, oireeseen, vajaakuntoisuuteen tai vammaan. Nykyisin kuntoutuksen perusteeksi katsotaan myös työttömyyteen liittyvät ongelmat, vakava sosiaalisen syrjäytymisen uhka tai elämännhallinnalliset ongelmat. (Kuntoutusselonteko 2002.) Karsikkaan mukaan kuntoutus käsitteenä on laajentunut ja saanut aiempaa enemmän myös psykososiaalista ja sosiaalista näkökulmaa (Karsikas 2006, 8).

Kuntoutuslainsäädäntöä ja päihdehuoltolakia ei kuitenkaan sovelleta vankeinhoidossa, koska Rikosseuraamuslaitos ei ole kuntoutuslainsäädännön mukainen kuntoutusorganisaatio. Yhteiskunnan valtaväestölle tarkoitetut kuntoutustoimet tavoittavatkin vain harvoin rikoksentekijöiden marginaaliryhmän. Näin ollen rikoksentekijät ovat muita huonomassa asemassa kuntoutuksen suhteen. (Kuntoutusselonteko 2002.)

Suomessa kuntien vastuulla on järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Kuntien tulee huolehtia ihmisen psykososiaalisen kuntoutuksen, varsinkin päihdekuntoutuksen saumattomasta jatkumisesta tulee huolehtia silloin, kun ihminen joutuu vankilaan. Siviilissä aloitettua kuntoutusta tulisi jatkaa tarvittaessa vankilassa. Toisaalta vapautuminenkaan ei saisi katkaista vankilassa aloitettua kuntoutusjaksoa, vaan sen pitäisi jatkua saumattomasti, kun vanki pääsee vapauteen. (Perälä & Tourunen 2004.)

Vankiloissa rangaistusajan suunnitelman toteuttamisen tulee perustua kokonaiskuntoutuksen periaatteeseen, jossa vangeille järjestettävät toiminnot ovat tasa-arvoisia toisiinsa nähden. Kuntouttava vankeinhoitotyö rakentuu

työtoiminnasta, opiskelusta, sosiaalityöstä, päihdetyöstä, terveydenhuollosta, mielenterveystyöstä, rikossidonnaisesta ohjelmatoiminnasta, arkielämän taitoja kehittävästä toiminnasta, muusta ohjelmatoiminnasta sekä vapaa-ajantoiminnasta. Kuntoutuksen tavoitteena on edistää vankien fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ja myötävaikuttaa uusintarikollisuuden riskin pienentämiseen. Rangaistusajan suunnitelmassa tulee arvioida vangin edistymistä ja kehitystä kaikkien toimintojen osalta. (Perälä & Tourunen 2004.)

Suomessa vapautuu vuosittain noin 7000 vankia, joiden sosiaalinen asema on huono ja tuen tarve suuri. Tilastojen mukaan joka kolmas vapautuu asunnottomaksi ja kahdella kolmesta on vaikea päihdeongelma. Lisäksi vangit sairastavat kuusi kertaa enemmän muuhun väestöön verrattuna ja suurella osalla vapautuvista vangeista on mielenterveysongelmia. Vankiloissa vangit saavat terveydenhuoltopalveluja sekä psykososiaalista kuntoutusta. Ongelman ydin on, että sekä tuki että hoito katkeavat lähes aina vapautumisen yhteydessä. Tällöin myös rangaistusaikana mahdollisesti saadun hoidon hyödyt saattavat valua hukkaan. (Karsikas, Taali & Taruvuori 2010.)

Rikosseuraamusalalla sosiaalinen kuntoutus, toiminnalliset kuntoutusmenetelmät ja -ohjelmat tukevat vankeinhoidon tavoitteiden saavuttamista. Yksilön sosiaalisia olosuhteita vankeusaikana tukemalla luodaan onnistumisedellytyksiä vankien kuntoutukselle. (Karsikas 2005, 22–28, 30.) Paras tulos kuntoutumisesta vankilassa saadaan silloin, kun se liitetään muihin yhteiskunnassa selviytymistä tukeviin asioihin (Päihdevalvonnan opas 2008,6). Yhdistämällä hyväksi todettuja kuntouttavia menetelmiä saadaan aikaan toimivia ratkaisuja vankien kuntoutuksessa (Karsikas, Taali & Taruvuori 2010).

On myös havaittu, että vankilan valtakulttuurista erillään olevat vaihtoehtoiset vankiyhteisöt, kuten vapauttamisyksiköt edistävät kuntoutuksen tavoitteiden saavuttamista parhaiten (Karsikas, Taali & Taruvuori 2010).

Vankien kuntoutuksessa olisi tärkeää siirtyä erilaisten kuntoutustoimintojen kehittämisestä jo käytettävissä olevien toimintojen sisällölliseen kehittämiseen. Tulisi selvittää eri toimintojen vahvuuksia ja tarkastella, millaisista elementeistä

hyviksi havaitut kuntoutustoiminnot koostuvat. (Karsikas, Taali & Taruvuori 2010.)

Kuntoutustoimintoja ei kuitenkaan tule tarkastella pelkästään tuloksellisuuden tai vaikuttavuuden näkökulmasta. Kuntoutusta järjestetään vangeille myös eettisistä ja perusoikeudellisista syistä. Rikoksentehtävien kuntoutustoiminnassa yksilöt nähdään arvokkaana itsessään ja kykeneväisenä persoonalliseen kasvuun. (Cullen 2010, 288–289.)

Ratkaisevassa asemassa vankien kuntoutumisessa ovat vankilatyöntekijät. Heidän hyväksyvällä ja kannustavalla suhtautumisella sekä työskentelyssä käytettävällä persoonalla on suuri merkitys kuntouttavan ja arvostavan ilmapiirin syntyemisessä. Kunnioittavan suhtautumisen lisäksi auttamistyön vaikuttavuutta lisää työntekijän empatia, aitous ja konkreettisuus. Karsikas on tutkimuksessaan todennut, että vangit odottavat työntekijältä ymmärtäväistä ja inhimillistä suhtautumista. Olennaisena asiana pidetään, että työntekijöiltä saa tarvittaessa tukea haastavassa elämäntilanteeseen. (Karsikas 2005, 120.)

Työntekijän päämääränä on luoda asiakkaalle riittävät toimintaedellytykset, jolloin asiakas itse tekee varsinaisen kuntoutustyön ja saavuttaa tulokset. (Särkelä 1993, 56–60.) Asiakkaan ja työntekijän välisen yhteistyön keskiössä ovat muun muassa yksilötyö, pysyvyys ja riittävä vuorovaikutussuhde. Asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutussuhde on näin ollen kuntoutustyöskentelyn lähtökohta ja yksi menetelmistä. Työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus tulee nähdä tietynlaisena kuntoutuksen tuloksena. Vuorovaikutussuhteen laadun on useissa tutkimuksissa todettu vaikuttavan kuntoutuksen tuloksellisuuteen työntekijän käyttämää menetelmää enemmän. (Uusitalo 2011.)

Rikosseuraamuslaitoksen julkaisussa (1/2010) luonnehditaan vankien elämäntapaa rankaksi ja terveysriskejä sisältäväksi sekä katsotaan tämän olevan yhteydessä erityisesti tapaturmien ja ruumiillisten sairauksien runsaaseen määrään. Julkaisusta käy ilmi, että vangeilla on hyvin paljon sairauksia ja niiden seurauksena hoidon tarvetta sekä alentunutta työkykyä. Huonovointisimpia vankiryhmiä ovat nais- ja sakkovangit. Julkaisussa todetaan,

että muuhun väestöön verrattuna vankien terveyden häiriöt korostuvat erityisesti päihderiippuvuuksissa ja persoonallisuushäiriöissä. Päihderiippuvuus voi olla jopa kymmenkertainen muuhun väestöön verrattuna. Tutkimuksen mukaan mielenterveyshäiriöt osoittautuivat yhtä yleiseksi vankien kuin muunkin väestön keskuudessa toisin kuin julkisuudessa annetaan ymmärtää. (Joukamaa 2010.)

Pitkän aikavälin vertailussa alkoholi- ja huumeriippuvuus sekä päihteiden sekakäyttö ovat lisääntyneet vangeilla. Mielenterveysongelmat ja somaattisista sairauksista erityisesti hepatiitit ovat yleistyneet. Työkykyä vertaillessa ei kuitenkaan havaittu muutoksia aiempiin tutkimuksiin verrattuna. Tutkimusten mukaan alle puolet vangeista on täysin työkykyisiä. (Joukamaa 2010, 15, 74.)

Rikosseuraamuslaitoksen julkaisussa (Blomster, Linderborg, Muiluvuori & Tyni 2012, 19, 22–23, 31) on selvitetty, että vankilan hyväksymillä tai järjestämällä vankitoiminnoilla on vankeja kuntouttava ja yhteiskuntaan integroiva tavoite, joiden avulla on tarkoitus edistää vankien sijoittumista yhteiskuntaan, vahvistaa valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, parantaa tai ylläpitää ammattitaitoa ja työkykyä sekä tukea päihteetöntä elämäntapaa. Tavoitteena on lisäksi ylläpitää laitosturvallisuutta. Toiminnoilla saatetaan lisäksi saada vankiloille jopa taloudellista tuottoa. Vankitoimintoja on kehitetty viime vuosina yksilöllisempään ja kuntouttavampaan suuntaan. Suomen vankiloissa on käytössä kolmenlaisia ohjelmia: yleisohjelmia, rikosperustaisia ohjelmia ja päihdekuntoutusohjelmia. Yleisohjelmilla pyritään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen. Rikosperustaisten ohjelmien kohderyhmänä on tiettyihin rikoksiin, kuten väkivalta- tai seksuaalirikoksiin syyllistyneet. Päihdekuntoutusohjelmat kuuluvat puolestaan päihdekuntoutukseen. (Blomster ym. 2012, 17, 21.)

Vankiloissa on haasteena kuntouttavan toiminnan järjestäminen yhdessä miehille ja naisille. Naisvangit ovat yleisellä tasolla traumatisoituneita kuin miesvangit joten erillisiä ryhmiä naisille ja miehille kuntoutuksessa olisi syytä järjestää. Naisvangit kokevat olevansa suuresti alisteisessa asemassa suhteessa miesvankeihin. Vankilassa tapahtuvaan kuntoutukseen liittyy hyvin henkilökohtaisia, arkoja ja kipeitä asioita, joiden läpikäyminen luottamuksellisessa ilmapiirissä on kuntoutuksen edellytys. (Granfelt 2007.)

Usein naisilla jotka suorittavat vankeusrangaistusta on huomattavasti vaikeampaa ylläpitää ihmissuhteitaan kuin miehillä. Naiset ovat miehiä useammin parisuhde- ja perheriippuvaisia. Naisilla on yleensä vahva sosiaalinen kiinnittyminen mieheensä, lapsiinsa, vanhempiinsa, naiseuteen sekä äitiyteen, joka hankaloittaa kuntoutuksen toteuttamista. (Pösö 1986, 193.) Vankilaan joutuminen voi olla etenkin naiselle itsetuntoa- ja arvostusta vahingoittavaa sekä häpeää aiheuttava kokemus. Usein pelkästään rikkoontuneen elämän eheyttäminen vaatii kärsivällisyyttä, pitkäjännitteisyyttä ja tietynlaista positiivista ajattelumallia. (Tammi-Moilanen 2002, 187.)

1.10.2006 voimaan tullut vankeuslaki määrää normaalisuusperiaatteesta seuraavasti: ”Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.” Normaalisuusperiaatteen sisältöä ei ole kuitenkaan määritelty, mutta sen on itsestään selvästi katsottu koskevan koulutus-, kuntoutus-, päihdehuolto- ja terveydenhuoltopalveluiden järjestämistä vangeille opetus-, sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten voimin tai niiden valvonnassa. (Hartoneva 2002.)

Rikosseuraamusalan kirjallisuutta on aiheeseeni liittyen suhteellisen vähän saatavana. Löytämistäni aineistoista käy ilmi, että virastoissa ja laitoksissa määritellään vankien kuntoutumista monin eri tavoin ja käsittein. Vuokko Karsikas ottaa käsitteeksi voimaantumisen eräässä rikosseuraamuslaitoksen tutkimuksessaan. Hän tarkoittaa sillä ”ihmisen kasvua ottamaan vastuu elämästään sekä hänen toimintavoimansa kasvua, joka johtuu sekä ihmisen omasta kehittämisestä että ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista”. (Karsikas 2006.)

Kriminaalihuoltotukisäitiö (Krits) on jakanut rikosseuraamusalan kuntoutuksen sosiaalisesta näkökulmasta neljään eri osioon. Ensimmäisenä on kuntoutuksen tavoitteiden ennalta määrättävyys eli työskentelyn lähtökohtana on jokin työmenetelmä jonka kautta saavutetaan hyviä tuloksia. Toinen painopiste sosiaalisessa kuntoutuksessa on vuorovaikutussuhde asiakkaan ja toimijan välissä jolloin menetelmällä ei ole niin merkittävää painoarvoa. Kolmanneksi otetaan sosiaalisessa kuntoutuksessa huomioon kokonaisvaltainen tilanne.

Näin saadaan tilanteesta monipuolinen tulkinta, kun kokonaisuutta lähestytään eri näkökulmista. Neljäs sosiaaliseen kuntoutumisen osio on toimijan oman ammatillisuuden pohdinta. Lainrikkojataustaisen asiakkaan kanssa työskennellessä toimijan suhde asiakkaaseen ja hänen kuntoutumiseensa käsitellään muutosprosessina, jota ei voida hallinnoida jollain tietyllä menetelmällä vaan kokonaisuudessa tulee huomioida jokaisen asiakkaan yksilöllisyys, tarpeet ja tilanne. (Krits i.a.) Kuntouttava toiminta vankeinhoidossa on siis todella laaja käsite. Se kattaa kaikki toiminnot, joiden avulla pyritään vaikuttamaan rikosentekijän riskiin syyllistyä uusiin rikoksiin. (Perälä & Tourunen 2004.)

2.3 Vankien palveluohjaus

Palveluohjaus on palveluiden yhteensovittamista, jolla edistetään yhteistoimintaa eri toimijoiden välillä. Se on työtapa, jossa asiakkaan tulisi olla keskiössä. Palveluohjaajan tehtävä on ottaa vastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta. Käsitteenä palveluohjaus on yksi asiakastyön menetelmä joka tähtää palveluiden yhteensovittamiseen eri toimijoiden välillä. Suomessa palveluohjaus on vakiintunut tarkoittamaan yksilökohtaista palveluohjausta, jossa tärkeintä on asiakkaan ja työntekijän luottamuksellinen vuorovaikutussuhde ja asiakaslähtöinen työskentelytapa. (Suominen 2010.)

Palveluohjauksen päämääränä on löytää asiakkaan voimavarat ja ohjata hänet niitä tukevien palvelujen piiriin. Palveluohjauksen osia ovat muun muassa asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen peruskartoitus ja tukitoimien sekä palvelujen yhdistäminen. Tukitoimina voidaan tehdä esimerkiksi kuntoutus- ja työkyvyn selvitys, terveystarkastus tai tuetun työllistämisen sopimus. Palveluohjaus on tärkeää muutos- ja siirtymävaiheessa, kuten asiakkaan vapautuessa vankilasta. Palveluohjaus on hyödyllistä erityisesti silloin, kun asiakkailta on pitkäaikainen ja monimuotoinen palvelutarve. (Terveiden ja

hyvinvoinnin laitos i.a.)

Nykyisin palveluohjauksen tärkeimmiksi osa-alueiksi katsotaan asiakkaan ja palveluohjaajan todellinen ja aito kohtaaminen sekä luottamuksellinen asiakassuhde (Suominen & Tuominen 2007, 47 - 51). Palveluohjauksen tärkein tavoite on siis tunnistaa asiakkaan yksilölliset tarpeet ja järjestää hänelle palvelut ja tuki käytössä olevien resurssien avulla (Suominen 2010).

Yksilötasolla palveluohjauksen tärkeimpiä asioita ovat neuvonta, koordinointi ja asiakkaan asianajo. Asiakkaan palveluohjauksen suunnittelu lähtee aina palvelutarpeen yksilöllisestä arvioinnista sekä asiakkaan voimavarojen kartoituksesta. Palveluohjaus on merkittävässä roolissa etenkin muutos- ja siirtymävaiheessa, esimerkiksi vankilan jälkeen työelämään siirryttäessä. Asiakkaan palvelujen yhteensovittamisen ja toimivuuden edellytyksiä ovat viranomaisten ja toimijoiden välisten yhteisten pelisääntöjen määrittely. Tehtävistä ja vastuista tulee sopia aina selkeästi ja asiakaskohtaisesti. (Suominen 2010.)

Palveluohjauksen tarve voidaan huomata jo ennen vankilasta vapautumista, vankilan sosiaalityöntekijän kanssa vapautumista pohdittaessa, asiakkaan asioidessa työvoimatoimistossa, sosiaalitoimistossa, A-klinikalla, asuntotoimessa tai muussa vastaavassa virastossa. Palveluohjauksessa mukana olevilta tahoilta edellytetään yhteistyön lisäksi toimintojen uudelleen järjestämistä. Esimerkiksi työhallinnon päätöksenteossa tulisi huomioida palveluohjaus vapautuvien vankien kohdalla. Suomessa on muutama rikosseuraamusalalle suuntautunut järjestö sekä joitakin säätiöitä ja yksittäisiä toimijoita, jotka antavat tarvittaessa apuaan ja tekevät mielellään yhteistyötä viranomaistahojen kanssa. Lainrikkojataustaisen asiakkaan palveluohjauksessa, edellytetään lähes aina myös jalkautumista käytännön työn pariin aina vankilasta verkostokokouksiin. Asiakas tulisi nähdä aina yhtenäisenä eri toimijoiden välissä. Näin palveluohjaus on merkityksellistä ja lähtee asiakkaan todellisista tarpeista. (Virtavalta i.a.) Palveluohjaus siis pitää vankeinhoidollisesti nähdä myös ennaltaehkäisevänä työnä vaikka se samalla on myös korjaavaa kriminaalityötä.

Palveluohjaus on parhaimmillaan erittäin motivoivaa ja todella kustannustehokasta, koska sillä pyritään pysyvään muutokseen. Asiakkaan kannalta hyvin onnistunut palveluohjaus edellyttää moniammatillista työskentelyä ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa, vastuun ottamista ja jakamista asiakkaan asioista. Lisäksi vaaditaan toimijoiden selkeitä rooleja ja pelisääntöjä sekä luottamusta verkoston eri toimijoiden välillä ja toimenpiteisiin sitoutumista. (Suominen 2010.)

Esimerkiksi vankilalla ja vankilan ohjaajilla ja sosiaalityötä tekeville henkilöillä on vastuullinen rooli vapautumiseen asti, kunnes asiakas siirtyy kunnan sosiaalityön piiriin, luonnollisesti yhteistyössä ja niin sanotusti ”saattaen vaihtaan” (Suominen 2010).

VST-projektin palveluohjaus lainrikkoja- ja päihdetaustaisille asiakkaille on käytännössä matalan kynnyksen palveluohjausta. Matalan kynnyksen palveluohjaus on tietynlainen toimintatapa, jossa asiakkaan tilannetta selvitetään asiakkaan ja tämän valitsemien tai tarvitsemien yhteistyötahojen kanssa. Asiakasta ohjataan, neuvotaan ja tuetaan arkisista asioista isompiin kokonaisuuksiin. VST-palveluohjaus on eräänlainen tulkkauspalvelu asiakkaan tarpeiden ja virallisen palvelujärjestelmän välillä. Toiminta perustuu aina verkostoitumiseen, ja verkoston kokoonpano on aina asiakaskohtainen. Tärkeintä on, että verkosto kokoontuu yhdessä asiakkaan kanssa etsimään ratkaisuja sekä laatimaan tarvittavat suunnitelmat ja tukitoimet. Yhdessä jaettu tieto on helpompi rakentaa kokonaisuudeksi, ja se vähentää asiakkaan ”luukuttamista”. Verkostoissa vastuunjako on aina selkeä ja asiakkaalla on pysyvä yhteyshenkilö. (KRIS i.a.)

2.4 Vankien työllistyminen

Työministeriö ja Rikosseuraamuslaitos ovat sopineet työhallinnon ja Vankeinhoitolaitoksen kanssa yhteistyön linjauksista vapautuvien vankien

työllistymispalveluissa. Sopimus on tehty muodolliseksi ja se jättää työntekijöille paljon liikkumisvaraa sen suhteen, miten sitä käytännössä toteutetaan. Vankiloilla ja työ- ja elinkeinotoimistoilla ei ole vakiintunutta valtakunnallista tai yhtenäistä käytäntöä sopimuksen toteuttamisen suhteen. Sopimus pitää sisällään vain joitakin ehdotuksia, miten voitaisiin toimia vangin työllistymisen edistämiseksi vapautumisen jälkeen, esimerkkinä vangeille suunnatut infotilaisuudet ja työnhakukoulutukset sekä mahdollisuuksien mukaan toteutettavat asiakastapaamiset. (Merimaa & Vesterbacka 2007.)

Vankilat ja TE-toimistot sopivat yhteistyöstä aina paikallisesti. Yhteistyö tulisi käynnistää siten, että tarvittavat viranomaiset tutustuvat toistensa toimintaan ja toimintaa ohjaaviin säännöksiin. (Merimaa & Vesterbacka 2007.) Vankilasta vapautuminen vaatii pitkää valmistautumista ja useiden eri asioiden järjestelyä. Vapautumisen suunnittelun laajuus riippuu muun muassa siitä kuinka kauan vanki on ollut vankilassa. Asioiden järjestely aloitetaan yleensä 3-6 kuukautta ennen vapautumista. Yleisimmin vapautuva vanki ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan, työharjoitteluun, työelämävalmennukseen tai työvoimakoulutukseen. Tavoitteena on se, että vanki tai vapautunut saa jotain mielekästä tekemistä arkipäivilleen sekä työkokemusta ja parhaimmassa tapauksessa työpaikan. Koevapauslakiin on myös kirjattu toimintavelvoite, joka osaltaan on lisännyt vangeille tarjottavien työllistymispalveluiden kysyntää. Vangin kannalta katsottuna paras aika suorittaa työharjoittelu on koevapaudessa. (TE-toimiston virkailija henkilökohtainen tiedonanto 13.2.2014.)

Tilastokeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan vankien keskuudessa työttömyys oli lähes nelinkertainen verrattuna siviiliväestöön (Tilastokeskus i.a.). Vangin työllistymistä vapautumisen jälkeen vaikeuttaa lähes aina huono koulutustaso sekä heikko työhistoria. Vielä nykyisinkin on olemassa vankeja, joilla on peruskoulu suorittamatta tai työelämän kokemus puuttuu kokonaan (Näkki 2006). Noin viisi prosenttia vangeista ei ole käynyt peruskoulua loppuun ja ammatillinen koulutus puuttuu noin puolelta vangeista. Työ- ja toimintakyvyn vajeet selittyvät sillä, että noin viidesosalla vangeista on jonkinlainen mielenterveystausta ja yli 70 prosentilla vaikea päihdeongelma. Kaikista heikko-osaisin ryhmä ovat sakkojen muuntorangaistusta suorittavat vangit. Heillä on

ryhmänä heikoin työhistoria tai se puuttuu kokonaan, ja heistä kymmenellä prosentilla puuttuu peruskoulun päättötodistus. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus i.a.)

Vankien leimaantuminen hankaloittaa omalta osaltaan vangin työllistymistä vapautumisen jälkeen. Hankaluuksia kohdataan varsinkin pienillä paikkakunnilla missä työ- ja koulutuspaikka mahdollisuudet ovat rajallisempia. Tällöin paikkakunnan vaihto voi olla paras ja ainoa vaihtoehto työllistymisen edistämiseksi sekä uusintarikollisuuden estämiseksi. Vangin kanssa työpolutusta tehtäessä tulee ottaa huomioon vangin rikostausta, sillä tietyille aloille pyrkiessä työnantaja voi lain perusteella selvittää henkilön rikostaustan (kuten esimerkiksi lasten kanssa työskenteleviltä). Käytännössä siis realismi ammatin ja koulutuspaikan valinnassa tulee säilyttää alusta alkaen. (TE-toimiston virkailija henkilökohtainen tiedonanto 13.2.2014.)

Suomessa toteutetut vapautuvien vankien työllistämishankkeet ovat jääneet tähän asti lyhytikäisiksi esimerkiksi siksi, että kustannusten jako valtion ja kuntien välillä on hyvinkin epäselvä. Vapautuvien vankien on yhä vaikeampi saada töitä. Vaikka työllisyystilanne on yleisellä tasolla parantunut, vapautuvat vangit eivät onnistu palaamaan työmarkkinoille. Vapautuvien vankien kuntoutuminen ja työllistyminen olisivat tärkeitä myös uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. (Krits i.a.)

Vankeuden ja työmarkkinoille pääsemisen väliset suhteet ovat erittäin vaikeita käsitellä. Vankien odotukset ovat tavanomaisia, mutta jollakin tavalla kuitenkin saavuttamattomissa olevia. Vapautuneen vangin odotukset liittyvät yleensä parisuhteeseen, perheeseen, asuntoon ja työhön tai koulutukseen, mutta vapautuneilla on usein hankalaa tehdä niiden asioiden hyväksi mitään, koska he kokevat usean asian vapauttaan rajoittavaksi tekijäksi. Työttömyyttä ei siis koeta ongelmaksi, jos sillä ei katsota olevan kovin paljon vaikutusta päivittäiseen toimeentuloon. (Krits i.a.)

Suomessa moniongelmaisten vankien määrä on jatkuvassa kasvussa, josta johtuen vankilat järjestävät vangeille muun muassa arjen perustaitojen

opetteluun keskittyvää valmentavaa koulutusta vankiloissa. Uudet joustavat opetus suunnitelmat tekevät onneksi opinnoista mahdollisia lyhyenkin tuomion aikana. Vankiloissa pyritään tunnistamaan vankien oppimisvaikeudet ja muut erityistarpeet sekä antamaan riittävää päihdekuntoutusta. Kaikilla toimenpiteillä tähdätään vankien sitouttamiseen, joka osaltaan tukee mahdollista vapautumisen jälkeistä työ- ja opintopolkua. Lisäksi avolaitos täytäntöönpanojen yleistymisen katsotaan edistävän vankien opiskelua ja työelämän taitojen parempaa hallintaa. (Perälä & Tourunen 2004.)

Vankien työllistymisen kannalta tulisi myös havahtua näkemään vankien pieni erityisryhmä eli vangit, jotka ovat vakituudessa työsuhteessa tai opiskelevat päätoimisesti tullessaan suorittamaan rangaistustaan. ”Vankien siviilityö on yksi parhaita keinoja pyrittäessä vankeinhoidolle määriteltyyn yleistavoitteeseen: Rangaistus on pantava täytäntöön siten, ettei se tarpeettomasti vaikeuta, vaan mahdollisuuksien mukaan edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan.” (Perälä & Tourunen 2004.) Vangin sijoittelua tehtäessä tulisi siis huomioida tämän erityisryhmän ainutkertaisuus ja sijoittaa heidät suorittamaan rangaistustaan niin, ettei työssäkäynti tai opiskelu katkea tarpeettomasti.

Vankilat järjestävät koulutusta vangeille yhteistyössä eri oppilaitosten kanssa. Suomen vankiloista käy päivittäin noin viisi prosenttia vangeista opiskelemaan vankilan ulkopuolisissa oppilaitoksissa. Määrällisesti se koskee noin 170 vankia. Vankilan sisäpuolella opiskelee vuosittain noin 1665 vankia. Vankiloista käy siviilitöissä laitoksien ulkopuolella keskimäärin kolmekymmentä vankia päivittäin. Työssäkävien vankien osuus on pitkän aikavälin tarkastelussa hieman laskenut. (Perälä & Tourunen 2004.) Suomessa keskimääräinen vankiluku on 4000 vankia.

Kaikkia vankeja koskee osallistumisvelvoite, joka on käytännössä toteutettu niin, että ellei ulkopuolista koulutusvaihtoehtoa ole, täytyy vangin tyytyä vankeinhoidon järjestämään vankityöhön. Vankityö on toimintamuotona huomattavasti helpompi järjestää, koska siihen ei vaadita neuvotteluja ulkopuolisen tahon kanssa. (Karsikas, Taali & Taruvuori 2010.)

Vapautuneille ja moninkertaisille vangeille on arviointitutkimusten mukaan hyödyllistä järjestää lyhyitäkin työssäolojaksoja. On todettu, että lyhyilläkin työjaksoilla on merkittävä vaikutus uusintarikollisuuden ennaltaehkäisyyn. (KRIS i.a.) Aktivoivilla työssäolojaksoilla voidaan huomattavasti parantaa ja kohentaa toimintakykyä sekä tulevaa arjessa selviämistä. Vapautuvien ja vapautuneiden vankien työllistymistä tulisi helpottaa ja kehittää heille suunnattuja työllistymisratkaisuja, joita hyödyntäen heillä olisi mahdollista edetä avoimille työmarkkinoille (Krits i.a.). Lainrikkojataustainen henkilö käy yleensä läpi moninaisia ongelmia. Varsinkin vapautumisen alkuvaiheessa he tarvitsevat paljon apua ja tukea elämän eri osa-alueilla. Elämänhallinta ja päivärytmi voivat olla hukassa ja työkyky sekä terveydentila voivat vaatia kohentamista. Parhaiten tukea voidaan antaa juuri vapautumisen alkuvaiheessa, kuten esimerkiksi kuntouttavalla työtoiminnalla. Kuntouttavassa työskentelyssä keskeisiä periaatteita ovat aktivointi, osallisuus, voimaantuminen, voimavarakeskeisyys, täysivaltainen kansalaisuus sekä laaja-alainen muutostyö (Raunio 2006, 92, 143).

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyöni tavoite ja tarkoitus oli tuottaa opas vankilasta vapautuneiden eli lainrikkojataustaisten henkilöiden yhteiskuntaan integroitumisesta Oulun seudulla. Opas sisältää ohjeet käytännön työskentelyyn Valmiuksia Siirtyä Työelämään -projektissa (VST-projekti). Projekti on suunnattu alle 29-vuotiaille lainrikkojataustaisille henkilöille. Opas toimii käytännön työkaluna viranomaisille, eri asiantuntijoille ja asiakkaille.

Oppaassa on selkeät ohjeet lainrikkojataustaisten asiakkaiden palveluohjauksesta työmarkkinoille. Tavoitteena on, että opas yhtenäistäisi rikosseuraamusalan palveluohjauksessa käytettyjä työskentelytapoja sekä toimintamalleja. Yhtenäiset ja yhteiset toimintamallit parantaisivat käytännön tasolla palveluohjauksen onnistumista ja sitä kautta myös asiakastytyvyyttä. Saadakseni oppaaseen kokemukseen perustuvaa ja tarkoituksenmukaista tietoutta, olen haastatellut myös rikosseuraamusalan eri toimijoita. Vastaavaa opasta ei ole tuotettu aikaisemmin, joten opas tulee käytännön työkaluksi palveluohjaustyöskentelyyn. Oppaan sisältö on määrittynyt VST-projektin työelämälähtöisten tavoitteiden ja tarpeiden kautta. Valmiin oppaan toivotaan selkeyttävän ja yhdenmukaistavan lainrikkojataustaisten henkilöiden palveluohjausmallia.

4 PALVELUOHJAUSOPAS OPINNÄYTETYÖNÄ

4.1 Valmiuksia Siirtyä Työelämään -projekti ja sen toiminta

Valmiuksia Siirtyä työelämään (VST) -projekti on käynnistynyt Oulussa syksyllä 2013, projektia koordinoi KRIS-Oulu ry. Projekti saa rahoituksensa Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskukselta 31.12.2015 asti, jonka jälkeen projektin on suunniteltu siirtyvän vakiintuneeksi työskentelymuodoksi KRIS-Oulu ry:n kriminaaliryhmän kentälle. Projektin ensisijaisena kohderyhmänä ovat vankilassa päihitteettömällä osastoilla tai muissa kuntouttavissa toiminnoissa olevat vangit ja yhdyskuntaseuraamuksissa olevat sekä Oulun seudulle vankilasta vapautuvat ja juuri vapautuneet henkilöt. Toinen kohderyhmä projektilla ovat muut lainrikkojатаustaiset Oulun seudulla asuvat henkilöt. (Toiminnanjohtaja, henkilökohtainen tiedonanto 13.2.2014.) Projekti on kohdennettu ikävälille 18 – 29, mutta apua toki annetaan yleisellä tasolla kaikille sitä tarvitseville ikään katsomatta. VST-projektin tavoitteena on tarjota vangeille ja muille lainrikkojатаustaisille sekä vaikeasti työllistyville henkilöille yleistä ja yksilöllistä tietoa ja palveluohjausta sekä edistää heidän pääsyään valmentaviin ja ammatillisiin koulutuksiin sekä välityömarkkinoiden kautta avoimille työmarkkinoille. (Toiminnanjohtaja, henkilökohtainen tiedonanto 13.2.2014.)

VST -projekti on elokuun 2014 loppuun mennessä poluttanut neljätoista kohderyhmän mukaista lainrikkojатаustaista henkilöä työmarkkinoille, ja meneillään on yli kaksikymmentä asiakastapausta. KRIS- Oulu ry:n ja erityisesti VST -projektin piirissä on noin viisikymmentä asiakasta. Asiakkaiden suuri lukumäärä kertoo projektin tarpeellisuudesta. Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksen rahoituspäätöksessä vuositason tavoite on ainoastaan kymmenen lainrikkojатаustaisen henkilön polutus. Projekti on siis ylittänyt jo nyt

kaikki sille asetetut vaatimukset ja tavoitteet. VST-projektin asiakaskunta koostuu 99 % miehistä joiden keski-ikä on 25 vuotta. Projektista raportoidaan kuukausittain Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskukseen, lisäksi projektilla on käytössään erilaisia vaikuttavuusarviointiin käytettäviä työkaluja. Niillä seurataan muun muassa asiakkaiden ikää, tapaamiskertoja ja mahdollista poluttautumista työelämään tai oppilaitokseen.

Rikosseuraamuslaitoksen säädösten mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. (Granfelt 2007.) Rangaistus on pantava täytäntöön siten, ettei se tarpeettomasti vaikeuta, vaan mahdollisuuksien mukaan edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. (Vankeuslaki 767/2005, Laki rangaistusten täytäntöönpanosta).

Käytännössä tämä tarkoittaa, että vangeille ja vapautuville vangeille tehdään suunnitelmia kuntoutuksen ja sosiaaliturvaetuuksien saamisen varmistamiseksi. Suunnitelmia tulisi laatia rikosseuraamusjärjestelmän lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä työhallinnossa. Rangaistusajan suunnitelman tulisi pitää sisällään vangin sijoittamisen, rangaistusajan toiminnan, valvotun koevapauden, ehdonalaisen vapauttamisen ja poistumisluvan myöntämiseen liittyviä asioita. Suunnitelmaa täydennetään myöhemmässä vaiheessa vapauttamis- ja valvontasuunnitelmalla. Vapauttamissuunnitelmassa arvioidaan vangin edellytykset selvitä vapaudessa sekä hänen palveluntarpeensa. Suunnitelmat tehdään vangin suostumuksella ja tarpeen vaatiessa yhteistyössä erilaisten toimijoiden, kuten Rikosseuraamuslaitoksen, vangin koti- tai asuinkunnan viranomaisten, muiden viranomaisten ja yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa. (Rikoksista rangaistujen tuen tarve 2006, 33.) Lisäksi suunnitelmiin kuuluvat muun muassa erilaiset kunnissa tehtävät hoito-, huolto- ja kuntoutumissuunnitelmat. Esimerkkinä mainittakoon päihdekuntoutus.

Useat eri tutkimukset ja tilastot osoittavat, että vankilasta vapautuvan henkilön on erittäin vaikeaa integroitua yhteiskuntaan ja työmarkkinoille ilman erityistä tukea. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan suurimmalla osalla Suomen vangeista

onkin ongelmia arjen hallinnassa, työmarkkinoille pääsystä puhumattakaan. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö i.a.) Vapautuessaan henkilöt ovat suuressa vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta ja jäädä vaille minkäänlaisia tukitoimia. Lisäksi heillä on pahimmillaan suuri vaara päätyä takaisin vankilakierteeseen.

4.2 Valmiuksia Siirtyä Työelämään – palveluohjausopas ja sen toteutus

Opinnäytetyöni tuotos oli työelämälähtöinen VST-opas, joka valmistui 2014 toukokuussa. Yleisesti toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteina on jonkin toiminnan kehittäminen, ohjeistaminen, järjestäminen ja käytännötoiminnan järjeistäminen ammatillisissa toimintaympäristöissä. Minulla tavoitteena oli lainrikkojajataustaisten asiakkaiden kanssa tehtävän työn ja toiminnan oheistaminen ja kehittäminen oppaan avulla. Opinnäytetyöni tuotoksena syntyneessä oppaassa yhdistin kokemukseen perustuvan tiedon ja tutkitun tiedon yhteen. Tätä muun muassa Airaksinen & Vilkka (2003,9) korostavat tuotetyön tärkeäksi ominaisuudeksi. Valmis opas toimii käytännön työkaluna lainrikkojajataustaisten asiakkaiden kanssa asioidessa.

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö voi olla joko tutkimuksellinen tai toiminnallinen. Toiminnallinen opinnäytetyö voi käytännön tasolla olla esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, kuten perehdyttämisopas. Toteutustapa määrittyy kohderyhmän mukaisesti esimerkiksi kirjaksi tai oppaaksi. (Airaksinen & Vilkka 2003, 9.)

Toiminnallisissa opinnäytetöissä käytetään olemassa olevia valmiita tutkimuskäytäntöjä perustasolla turvaamaan saadun tiedon laatua. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei aina ole välttämätöntä analysoida ja käsitellä saatuja tietoja samalla tarkkuudella ja järjestelmällisyydellä kuin mitä tutkimuksellisissa opinnäytetöissä tulisi. (Airaksinen & Vilkka 2003, 57, 58.)

Myös toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapa selvitetään tutkimuksellisesti. Toteutustapa tarkoittaa tässä yhteydessä sitä miten opinnäytetyön aiheesta hankitaan materiaalia ja sitä miten toiminnallinen osuus, kuten tapahtuma tai

opas, toteutetaan. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 56.)

Olen tehnyt tähän toiminnalliseen opinnäytetyöhöni oppaan. Oppaaseen kokosin tarkoituksenmukaista ja ajantasaista tietoa etupäässä palveluohjauksesta. Vertailupohjaa minulla ei ollut käytössäni, koska kyseessä olevasta projektista ei ole aiemmin toteutettu vastaavaa opasta.

Opasta työstäessäni hankin materiaalia työni aiheesta rikosseuraamusalalla toimivilta yhdistyksiltä ja viranomaistahoilta. Tein oppaasta ensin raakaversioiden jonka hyväksyin VST-projektin ohjausryhmällä. Aikataulutimme ohjausryhmän kanssa myös oppaan valmistumisen ja päätimme yhdessä oppaan laajuuden ja esitysmuodon. Sain itse päättää oppaan värityksen ja sivurakenteet ja suunnittelussani ajattelin oppaan toiminnallisuutta ja selkeää luettavuutta sekä käyttäjäystävällisyyttä. Käytin hyödynni tilaajatahon valokuvia, antamaan oppaalle elävyyttä. Lisäksi tein oppaaseen palveluohjauksesta selkeät kaaviot, jotka havainnollistavat palveluohjausta yksinkertaisemmin.

Opas toteutui vihkon muotoon painettuna sekä sähköisesti luettavana versiona, kuten oppaan tilaajataho oli toivonut. Opas tulee jatkossa löytymään myös useamman yhteistyökumppanin kotisivuilta. Oppaasta on tiedotettu yhteistyökumppaneille ja viranomaistahoille sekä opasta jaetaan tulostettuna versiona asiakkaille. Asiakkailta on mahdollisuus saada opas muun muassa vankiloiden ohjaajilta, sosiaalitoimistosta, työvoimatoimistosta, yhdistyksen toimistolta ja usealta yhteistyökumppanilta. Oppaan voi myös halutessaan saada sähköpostitse toimitettuna.

Haastattelin myös kahta asiakasta ja erästä toimijaa oppaani toimivuudesta. Lisäksi sain oppaasta palautetta hankkeen ohjausryhmältä ja työyhteisöltäni. Opas arvioitiin erinomaiseksi työkaluksi ja sen visuaalisuutta sekä selkeyttä kehitettiin. Opas oli myös esillä KRIS yhdistysten valtakunnallisessa syyskokouksessa ja se sai positiivisen vastaanoton.

Pyysin asiakkaita ja toimijoita kommentoimaan lyhyesti kokemuksiaan tekemästäni oppaasta. Opas oli yllätyksekseni herättänyt paljonkin keskustelua

ja se on ollut kuulemani mukaan todella aktiivisessa käytössä eri virastoissa ja laitoksissa sekä yhteistyökumppaneilla.

Joitakin saamiani vastauksia oppaastani seuraavaksi:

" Tämä on aivan mahtava tuotos, selkeä ja asiallinen. Ihanat värit ja kuvat " (Rikosseuraamusalan toimija, henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.)

" Onnistunut tuote, selkeä ja hyvin jäsenneilty kokonaisuus " (Ohjausryhmän jäsen, henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.)

" Joo, tämmösestä meikäläinenkin osaa kattoo, mitä seuraavaksi pitäis tehdä. Ja niinku, mitä ei sais unohtaa tehdä " (Projektin asiakas 1, henkilökohtainen tiedonanto 30.10.2014.)

" Asiallinen opas. Tärkeimmät ja huomionarvoisemmat asiat on tuotu selkeästi esille " (Sosiaalialan toimija, henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.)

" Sain vankilasta ohjaajalta tään oppaan. Empä ois muistanukkaan, mitä kaikkia pittää hoitaa kun täältä pääsee. Vähän niinkö ois saanu samalla muistilistan mukkaan. Kivoja kuvia. Meikäläinenkin jakso lukkee koko systeemin läpi " (Projektin asiakas 2, henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.)

5 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

5.1 Opinnäytetyön eettisyys

Valtioneuvoston asetus (352/2003) ammattikorkeakouluista määrittelee opinnäytetyön tavoitteeksi kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä. Opinnäytetyöprosessiin liittyy erilaisia, tutkimuksen eettisyyttä huomioon otettavia asioita ja sopimuksia. (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 2003.) Laaja ja haastava alue opinnäytetyötä tehtäessä on työn etiikka. Tavoitteena on painottaa oikeudenmukaisuutta, kunnioittaa ihmisiä ja suhtautua heihin tasa-arvon vaatimusten mukaisesti. Opinnäytetyötä tehtäessä se merkitsee tapaa suhtautua ihmisiin sekä heidän ongelmiinsa sillä alueella, millä tutkimusta suoritetaan. Rehellisyys ja läpinäkyvyys kuuluvat suhtautumiseen oleellisena ja tärkeänä osana. Eettisen näkökulman tulee näkyä prosessin etenemisen myötä. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007, 27.)

Lähestyin opinnäytetyöni kautta erityisryhmänä lähinnä lainrikkojатаustaisia henkilöitä. Suhtautumiseni heihin on ollut tasa-arvoista ja kunnioittavaa. Olen pyrkinyt kaikessa tekemisessäni kuuntelemaan herkällä korvalla erityisryhmäni toiveita ja odotuksia. Olen myös kohdannut tällä opinnäytetyömatkallani paljon viranomaistahoja ja eri toimijoita vankeinhoidon alalta. Olen pyrkinyt lähestymään kaikkia yhteistyötahoja kunnioittavasti ja ammattimaisesti, tämän asian ja aiheen vaatimalla herkkyydellä.

5.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Toiminnallisissa opinnäytetöissä riittää usein varsinaisen tutkimushaastattelun sijasta haastattelu tai muu vastaava toiminta tarkkaan valittujen ja mietittyjen henkilöiden kanssa. Konsultaatio on vapaamuotoinen tiedonhankinnan keino, ja se sopii parhaiten faktojen tarkistamiseen. (Airaksinen, Vilkka, 2003, 64.)

Olenkin tässä opinnäytetyössäni haastatellut yleisellä tasolla KRIS- Oulu ry:n toiminnanjohtajaa.

Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt toimimaan kaikessa tekemisessäni johdonmukaisesti sekä etsimään tietoa mahdollisimman laajasti ja kattavasti luotettavista lähteistä. Olen pyrkinyt määrittelemään kohderyhmän ja opinnäytetyön tarkoituksen mahdollisimman selkeästi. Kokosin aineistoja ja lähdemateriaaleja kattavasti pyrkien löytämään mahdollisimman uusinta saatavilla olevaa tietoa. Tutkimustietoa ei tästä aiheesta kuitenkaan ole, koska kyseessä on projekti. Olen tavannut opinnäytetyötä tehdessäni useita rikosseuraamusalan työtä tekeviä henkilöitä ja tahoja, hankkiakseni mahdollisimman ajantasaista ja oikeaa käytännön tietoa lainrikkojataustaisten kanssa tehtävästä työstä.

Mielestäni onnistuin saamaan riittävän luotettavaa sekä laaja-alaista tietoa opinnäytetyöhöni, jottei sen luotettavuus kärsi. Opinnäytetyöni tiedonkeruutapaa kuvaa parhaiten kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä, jossa tiedonhankinta on kokonaisvaltaista ja aineisto kootaan luonnollisten ja todellisten tilanteiden kautta. (Ks. Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009,160.) Tarkastelin opasta työstäessäni integroitumisprosessin käynnistämiseen vaikuttavia tekijöitä sekä kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen merkitystä prosessin aikana. Lisäksi tarkastelin Oulun seudulla olemassa olevaa palvelujärjestelmää ja alan ammattilaisten työskentelyä lainrikkojataustaisten asiakkaiden näkökulmasta. Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt huomioimaan riittävästi ammattilaisten sekä asiakkaiden näkökulmia aiheesta ja sisällytin oppaaseen selkeät ohjeet riittävälle palveluohjaukselle.

6 PÄÄTELMIÄ JA HAASTEITA

Opinnäytetyöni aihe liittyy myös oleellisesti sosionomin (AMK) koulutuksen peruslähtökohtiin, jotka ovat ihmisten auttaminen ja tukeminen sosiaalisia resursseja hyväksi käyttäen. Näkökulmani on sosiaalisesti heikossa asemassa olevien ihmisten auttaminen ja voimaannuttaminen takaisin yhteiskuntamme täysiarvoiseksi jäseneksi riittävän palveluohjauksen kautta. Lisäksi näkökulmani on heikoimmassa asemassa olevien ihmisten syrjäytymiskiirteen katkaiseminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Koko VST-projektin tavoitteenahan on saattaa kaikki hankkeen asiakkaat yhdenvertaisesti palvelujen piiriin.

Vankeuslain (767/2005) mukaan, vangeille on järjestettävä toimeenpanotehtävän lisäksi yhteiskuntaan valmistamista ja kuntouttamista. Käytännössä vankilat ovat paikkoja, joissa ihmiset sovittavat rikoksensa ja ovat sen jälkeen samat oikeudet omaavia kuin kuka tahansa meistä. Usein kuitenkin ihmisen vapautuessa vankilasta ei hänellä ole mitään. Ei työtä, asuntoa eikä rahaa. Onnistuneeseen muutokseen tarvitaan kuitenkin ensisijaisesti vapautuneen oma motivaatio ja muutoshalukkuus. Tulevana sosionomina (AMK) olen omaksunut vahvan kuntouttavan työotteen. Haluan ajatella niin, että jokaisella päihde- ja lainrikkojataustaisellakin ihmisellä on mahdollisuus löytää avaimet tasapainoisen ja mielekkään elämän rakentamiseksi. Uskon, että vankeinhoitoalan työntekijöiden suhtautumisella asiakkaisiinsa on valtavan suuri merkitys.

Opinnäytetyötä tehdessäni havaitsin, että suurin osa tapaamistani lainrikkojataustaisista haluaisi saada toimeentulonsa vakituisen työn tai päätoimisen opiskelun kautta. Mielestäni on siis täysin totta, että pelkästään

työllistyminen estäisi rikollisuuteen palaamista. Erästä Rikosseuraamusviraston selvitystä lukiessani huomasin hätkähdyttävänä seikkana sen, että lainrikkojataustaiset kokevat vaikeimpina asiointipaikkana työvoimapalvelut. Huolestuttavaa tässä on se, että lainrikkojataustainen haluaisi palata työelämään, mutta ei haluaisi hoitaa niihin liittyviä paperiasioita juuri haasteellisen asioinnin vuoksi työvoimapalveluissa. Selvityksessä kävi hyvin selväksi, että työvoimaviranomaiset koetaan toimijoista eniten ennakkoluuloisiksi lainrikkojataustaisia kohtaan. (Ks. Sundman Teija 2005.)

Jatkohaasteena näen kokonaisvaltaisen vankien ja lainrikkojataustaisten jälkihuoltomallin kehittämisen toimivaksi kokonaisuudeksi eri toimijoiden välille. Jatkohaasteena olisi myös hyvä saada sisällöltään laajempi opas lainrikkojataustaisten asiakkaiden palveluohjaukseen. Laajemmassa oppaassa olisi hyvä lähestyä palveluohjausta myös päihdetaustaisten ja korvaushoidossa olevien lainrikkojataustaisten asiakkaiden näkökulmasta.

Tekemästäni oppaasta ja sen tuomista käytännöntason kokemuksista ja tuloksista olisi hyvä saada tutkimus, esimerkiksi opinnäytetyön muodossa. Palveluohjausta voisi kehittää esimerkiksi sähköiseksi kanavaksi nettiin tai riittävän rahoituksen turvin omaksi palveluksi joka olisi suunnattu vain erityisasiakkaille. Nykyinen saatavilla oleva palveluohjaus on tarkoitettu kaikille asiakkaille ja näin erityisasiakkaiden palveluohjaus jää usein vajaaksi. Esimerkiksi chat kanava tai palveleva puhelin, sähköposti tai muu vastaava olisi hieno lisä erityisasiakkaiden palveluohjaukseen ja opastamiseen.

Opinnäytetyönäni valmistuneesta oppaasta saatiin kuitenkin hyvä alkua ja suunta eri toimijoiden yhteistyön kehittämiseen yhtenevällä palveluohjauksella käytännöllä. Oppaan ilmestyttyä havahduttiin lainrikkojataustaisten kanssa toimivien tahojen piirissä siihen kuinka tärkeää on oikeanlainen palveluohjaus tälle erityisryhmälle. Lisäksi huomattiin, että onnistunut palveluohjaus on lopulta kiinni pienistä asioista ja yhdenmukaisista käytännöistä. Samalla todettiin verkostoitumisen eri toimijoiden kesken olevan kannattavaa, käsitellessämme lainrikkojataustaisten asiakkaiden palveluohjausta ja sen sujuvuutta.

Olisiko siis aiheellista olisi myös perehtyä kokonaisvaltaisesti lainrikkajataustaisiin ihmisiin ja jollakin tapaa lainrikkajataustaisiin erityisryhmiin vankiloissa ja siviilissä? Esimerkiksi naisten ja perheiden kautta vankeinhoitoalaa ja vankien jälkihuoltoa tai palveluohjausta käsitellään olemattoman vähän kirjallisuudessa tai tehdyissä tutkimuksissa.

7 POHDINTA

Tiedostamattamme vaikutamme ihmisten todelliseen elämään, luokittelemalla heitä eri luokkiin. Auttamistyössä toimivien ammattilaisten tulee olla tietoisia luokittelusta ja leimaamisesta, että he osaavat myös tunnistaa mahdollisen luokittelun merkitykset. Sosiaalityöhön liittyy aina ihmisten luokittelua, ja usein heihin liitettävät ominaisuudet ovat juuri niitä negatiivisia. (Kulmala 2006, 81.) Vaikka emme luokittelisi vapautuneita vankeja rikollisiksi, heidät voidaan kuitenkin luokitella syrjäytyneiksi, sosiaalihuollon asiakkaiksi, narkomaaneiksi, alkoholisteiksi ja niin edelleen. Ihmiselle löytyy aina jokin kategoria, johon hänet voidaan asettaa. (Kulmala 2006, 82.)

Vielä nykyisinkin jotkut ammattilaiset ovat osaltaan mukana leimaamassa ja luokittelemassa asiakkaitaan negatiivisiin luokkiin. Useissa läpikäymissäni aineistoissa nousi yhdistävänä tekijänä esille se, että vapautuneet vangit olivat kokeneet syrjintää lähes aina viranomaistahojen suunnalta. Toinen usein esiin noussut asia oli se, että rikostausta vaikuttaa vahvasti siihen, miten vankilasta vapautuneeseen vankiin suhtaudutaan yhteiskunnassa.

Tutkimusten mukaan vangit ja lainrikkojataustaiset ovat syrjäytyneitä usella eri elämän osa-alueella. Heillä on paljon ongemia elämänsä hallinnassa, raha-asioissa ja jopa arjen askareissa. Pahimmat ongelmat löytyvät kuitenkin heidän sisäisestä elämästään. Lainrikkojataustaiset ja vangit ovat lähes aina jollain tapaa sisäisesti rikki. Heillä voi pahimmillaan ollaan niin pahoja tunnelukkoja ja traumoja, että niiden avaaminen ja työstäminen vie vuosia. Puhumattakaan siitä, huomataanko niitä ajoissa tai edes ollenkaan eli saavatko he oikea-aikaista ja riittävää apua ongelmiinsa.

Usealla heistä on jokin mielenterveyden ongelma ja väitän, että 99% heistä on

ongelmia päihteiden käytön kanssa. He ovat syrjäytymisensä vuoksi ulkopuolisia ja meneisyyden kokemuksiensa kautta erilaisia yhteiskunnassamme. Yhteiskuntamme eli me kaikki olemme syyllisiä siihen, että lokeroimme heidät huonommiksi, asetamme heidät eri kastiin niinsanottujen normaali kansalaisten kanssa. Useinhan sanotaan, että ihmien on pahin petoeläin. Tämä väite pitää mielestäni paikkansa juuri tässä kohtaa.

Annammeko lainrikkojataustaisille mahdollisuuden palata yhteiskuntaan täysivaltaisesti, kun he vapautuvat vankilasta vai leimaammeko ja kategorioimmeko heidät alempi arvoiseksi. Näemmekö heidät todellakin ihmisinä vai pelkästään lainrikkojataustaisina laitapuolen kulkijoina? Väitän, että jokainen ihminen tekee virheitä, ei virheetöntä ihmistä ole olemassakaan. Ja millä kriteereillä erotellaan rikolliseksi kutsuttu kansalainen normaali kansalaisesta.

Rikollinen, lainrikkoja, henkilö joka on rikkonut jotakin lakia ja saanut rangaistuksen siitä. Entä ne ihmiset jotka ovat rikkoneet lakia, jäämättä kiinni ja saamatta seuraamuksia? Lainrikkojataustainen, vankilassa ollut ihminen on kuitenkin sovittanut rikoksensa, eikä vapauduttuaan ole velkaa yhteiskunnallemme enää mitään. Lainrikkojataustaiselle ihmiselle kuuluvat kaikki samat oikeudet ja palvelut vankilasta päästyään, sillä vankeusrangaistuksen jälkeen hänet tulisi kohdata tavallisensa kansalaisena.

Yhteiskunnan eli meidän kaikkien tulee kohdata lainrikkojataustainen vankilasta vapautunut ihminen tavallisena ihmisenä. Heille siis kuuluvat samat oikeudet palveluihin ja tukeen kuin kenelle tahansa tavalliseksi kutsutulle ihmiselle. Usein ja melkeimpä aina unohdetaan, että lainrikkojataustaiset ihmiset ovat ihan samansaisia ihmisiä kuin kuka tahansa meistä. Heiltä toki löytyy omat ongelmansa mutta uskon, että eiköhän nykyisin ongelmia löydy useimmilta ihmisiltä. Käsitykseni on, että me itse omalla asennoitumisellamme vain korostamme ja vääristämme heidän mahdollisia ongelmiaan.

Vankilasta vapautuvia ja vapautuneita lainrikkojataustaisia ihmisiä tulee tukea ja ohjata ilman turhaa ennakkoasennoitumista. Tämä on haaste meille kaikille ja erityisesti näen sen haasteena viranomaisille ja toimijoille. Toimijoiden tulee

avartaa näkemyksiään asiakassuhteissaan heihin ja toimia enemmänkin kannustavalla työotteella.

Lainrikkojataustaisten kanssa työskentely voi olla haasteellista joissakin tapauksissa ja toimijoilla on usein ajattelumallin takana jokin huono yksittäinen kohtaaminen. Pitäisi kuitenkin muistaa, että jokainen ihminen on yksilö ja lainrikkojataustaisen ihmisen kanssa työskennellessä ei välttämättä aina eikä edes joka kerta vastassa olekkaan niinsanottu ongelmatapaus. Usein toimijoilla on muodostettuna jo tietty ennakoasenoituminen kohtaamiseen ja unohdetaan eettisyyden periaatteet. Raunio on eräässä kirjassaan kirjoittanutkin todella osuvasti siitä, että sosiaalityön eettisten periaatteiden mukaisesti kaikkien ihmisten on kelvattava sosiaalityön asiakkaiksi. (Ks. Raunio 2006, 152–153.) Ei ole siis merkitystä millainen ihminen tai millainen tausta ihmisellä on, hänet on kohdattava ihmisenä ja hänelle on tuotettava laadullisesti yhdenvertaista palvelua.

On myös totta, että lainrikkojataustainen asiakas voi olla muutoshaluton ja yhteistyökyvytön jolloin työskentely on todella haasteellista. Valitettavasti usealla lainrikkojataustaisella on takanaan vuosia kestänyt rikollinen elämänaja johon liittyy myös päihteiden käyttöä. Silti ihmettelen, että heitä on ennen vankilaan joutumistaan palveltu ja heille on välitetty asiaankuuluvat tuet ja etuisuudet. Kun he sitten käyvät vankilassa suorittamassa heille määrätyn tuomion rikoksistaan, he eivät sieltä palatessaan enää ole samanarvoisia toimijoiden silmissä.

Itse näen asian siten, että tällaisella toimintamallilla lyödään lyötyä ja oikein kunnolla. Ihmisen vapautuessa vankilasta ensimmäiset päivät ja viikot ovat kriittisintä aikaa ja niiden sujuminen määrää pitkälle sen, mitä heille jatkossa tapahtuu. Täytyy siis panostaa lainrikkojataustaisten asiakkaiden pääsyyn takaisin välityömarkkinoille, työmarkkinoille tai opiskelemaan. Lisäksi tulee huolehtia, että sosiaalietuudet ja mahdolliset tuet ovat saavutettavissa normaalein järjestelyin, näin toimimalla varmistetaan ainakin se, että toimija ei erottele ja eriarvoista asiakkaitaan.

Lainrikkojataustainen tarvitsee useimissa tapauksissa myös tukea arjehallintaan ja taloudenpitoon. Riittäväillä ja riittävän tehokkailla toimilla päästään tilanteeseen jossa lainrikkojataustaisella on vapautuessaan tekemistä ja toimintaa sekä perustoimeentulo ja tukipalvelut käytössään. Näillä pienillä asioilla vaikutamme lainrikkojataustaisen ihmisen koko tulevaisuuden suuntaan. Mikäli saamme polutettua ja ohjattua lainrikkojataustaisia eteenpäin elämässään tällaisilla toimilla, teemme samalla arvokasta ja merkittävää rikollisuuden ehkäisytyötä.

Väitän myös, että säästämme näin toimimalla päihdepalvelujen ja mielenterveyspalvelujen kysyntää kyseisessä asiakasryhmässä. Mielestäni vanha sanonta, niin metsä vastaa kuin sinne huutaa, kuvaa hyvin lainrikkojataustaisten henkilöiden kanssa työskentelyn tuloksia.

Erityisesti juuri vapautuvia vankeja tulee tukea, neuvoa ja ohjata. Tämä on haasteellista yhteiskunnallemme, koska Suomesta puuttuu mielestäni riittävä vankien ja lainrikkojataustaisten henkilöiden jälkihuoltojärjestelmä. En väitä, että ainoa syy lainrikkojataustaisten syrjäytymiseen olisi yhteiskuntamme. Yhtä paljon syytä löytyy itse vapautuvista vangeista, heidän oma-aloitteisuudestaan ja avoimuudestaan tai lähinnä niiden puuttumisesta. Lainrikkojataustaisen asiakkaan riittäväällä omalla motivaatiolla ja toimintakyvyllä päästään huomattavasti helpommin tavoiteltuun päämäärään eli palaamaan yhteiskuntaan, työelämään tai opiskelemaan ja sitä kautta saavuttamaan paikkansa yhteiskuntamme täysivaltaisena jäsenenä. (Ks. Juhila, Forsberg ja Roivainen 2002, 12.)

Minulla on ollut etuoikeus seurata nykyisen palveluohjauksen toimivuutta työni kautta. Matkallani olen törmännyt toimijoiden kumpaakin ulottuvuuteen, valitettavasti täytyy todeta, että toimijoiden asenteissa on vielä hurjasti parannettavaa. Toki jo nytkin löytyy positiivisen ajattelumallin omaavia toimijoita, mutta heitä tarvitaan enemmän.

Olin lähiaikoina eräässä seminaarissa, jossa oli mukana runsaasti myös rikosseuraamusalan toimijoita ja läsnä oli myös yksi asiakas. Asiakas kertoi avoimesti prosessistaan vankilassa ja mitä tapahtui palveluohjauksessa hänen

kohdallaan. Hän oli saanut toimijakseen ihmisen joka paneutui asiaan ja teki asiaankuuluvasti oikeanlaisen palveluohjauksen asiakkaalleen. Tuolla seminaarissa asiakas puheenvuorossaan kitti avoimesti tätä vankilan toimijaa. Samaisessa puheenvuorossaan asiakas kiitti myös avoimesti minua, se tunne oli kuin piste iin päälle. Se tunne ja se hetki kruunasi tämän opinäytetyöni. Sillä hetkellä ymmärsin, että olin valinnut oikean aiheen ja oikean otteen työhöni. Nyt tiedän, että opinäytetyöstäni on aidosti hyötyä asiakkaille ja toimijoille. Parempaa kiitosta en olisi osannut toivoa. Opinäytetyö matkani oli pitkä, mutta se kannatti.

LÄHTEET

Airaksinen, Tiina; Vilkkä, Hanna 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 9,57 -58,64.

Alila, Antti; Gröhn, Kari; Keso, Ilari; Volk, Raija 2011. Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen. STM:n raportteja ja muistioita 2011:1. Viitattu 13.3.2014. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1557082

Blomster, Peter; Linderborg, Henrik; Muiluvuori, Marja-Liisa; Tyni, Sasu 2012. Laatuaikaa Vankilassa ?. Tutkimus vankilaelämän laatuun vaikuttavista tekijöistä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2012, 17-31.

Cullen, Francis 2010. Rehabilitation is the moral thing to do. Teoksessa Priestley, Philip; Vanstone, Magdalen. (Edited) Offenders or Citizenz Readings in rehabilitation. USA. Willan Publishing, 288-289.

Falk, Gerhard 2001. Stigma. New York: Prometheus Books, 312-314.

Granfelt, Riitta 2007. Rikosseuraamusviraston julkaisuja. Viitattu 16.2.2014. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjulkaisusarja/oppisinelamaanriippuvuutenikanssa.html>

Granfelt, Riitta 2007. Tuettua polkua vapauteen. Selvitys Kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalvelusta ammatillisen tuen näkökulmasta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö, raportteja 2007.

Hartoneva, Anne 2002. Normaalisuusperiaate Suomen vankeinhoidossa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2002. Viitattu 29.3.2014. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjukaisusarja/normaalisuusperiaatesuomenvankeinhoidossa.html>

Helne, Tuula 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki. Stakes, tutkimuksia 123.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Painos 15-17. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi,160.

Honkatukia, Päivi; Nyqvist, Leo ; Pösö, Tarja 2006. Rikokset nuorten "juttuina" - Narratiivisen lähestymistavan mahdollisuuksia. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta, 211–234.

Joukamaa, Matti 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamusalanjulkaisuja 1/2010. Viitattu 15.2.2014. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjukaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf

Juhila, Kirsi 2002. Sosiaalityö marginaalissa. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) (2002) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 11-19.

- Järvinen, Saija 1989. Tukiasunto vapautuneen vangin jälkihuoltona. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki, 1.
- Järvelä, Seppo 2002. Vankeinhoidon perusteet. Lainrikkajien kuntoutuksesta vapaudessa. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002. Helsinki, 289.
- Karjalainen, Jarno; Raivio, Helka 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissä. Teoksessa Taina Era (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 15-16.
- Karsikas, Vuokko 2005. Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005, 22-28,30,120.
- Karsikas, Vuokko 2006. Kuntoutus vankeinhoidossa ja vankien kuntoutuminen. Kuntoutus 2006/2, 8.
- Karsikas, Vuokko; Taali, Anne; Taruvuori, Karoliina 2010. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden ja vankien arjen taidot sekä niiden kehittäminen. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2010. Viitattu 22.2.2014.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/6C1Q43YMx/4_2010_Yksiasiakkaiden_ja_vankien_arjen_taidot.pdf
- Kaupilla, Tarja 1999. Vankeudesta vapauteen. Suomalaisten miesvankien turvattomuus ja elämäntilanteen hallinta. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 2/1999. Helsinki, 57-67.
- Kivivuori, Janne 2008. Rikollisuuden syyt. Nuoria rikosentekijöitä koskevan lainsäädännön kehittämistä käsittelemään asetetun komitean

mietintö. Helsinki, 200 -303.

KRIS i.a. Viitattu 14.4.2014. <http://kris.fi/oulu>

KRIS i.a. Viitattu 15.4.2014. <http://www.kris.fi/>

Krits i.a. Viitattu 15.2.2014. <http://www.krits.fi/fin/palvelut/wop-kuntoutus/materiaalit/>

Kulmala, Anna 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Väitöskirja.Tampereen yliopisto. Tampere, 81-82.

Kuntoutusselonteko 2002. (28.2.2002) Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kuntoutuksesta. i.a. Viitattu 13.2.2014. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/kuntselonteko2002/kselte02.pdf>

Kuokkanen, Ritva; Kiviranta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 27.

Kuure, Tapio 1996. Marginaalin politiikkaa. Tampere.Tampereen yliopisto, 166

Merimaa, Marja; Westerbacka, Esa 2007. Työministeriön ja rikosseuraamusviraston sopimus. Viitattu 24.2.2014

Näkki, Pirjo 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006. Viitattu 23.2.2014. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/7822/index.htm>

Ohjausryhmän jäsen, 2014. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.

Perälä, Jussi; Tourunen, Jouni 2004. Kohti kognitiivista yhteisöhoitoa. Helsingin vankilan päihteettömän osaston arviointi- ja kehittämistutkimus.

Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2004. Viitattu 30.3.2014.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6DZKroCpb/Tourunen_ ja_Perala.pdf

Projektin asiakas 1, 2014. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 30.10.2014.

Projektin asiakas 2, 2014. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.

Pösö, Tarja 1986. Naisesta naisvanki ? Tutkimus naisten rikollisuudesta. Julkaisu 83. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan laitos. Viitattu 20.2.2014.
<http://www.rikoksentorjunta.fi/fi/index/rikoksentorjunta/rikoksetjarikollisuus.html>)

Rantala, Kati 2006. Syrjäytyneille turvaa vai tuomiota ? Vaietet vankilakierteet ja vastuun jakautuminen. Teoksessa Rantala Kati, Sulkunen Pekka (toim.) Projektityhteiskunnan kääntöpuolia. Helsinki, Gaudeamus, 209-219.

Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 30-31,46,92, 143.

Rikoksista rangaistujen tuen tarve 2006. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuollon työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Oikeusministeriö, Suomen kuntaliitto. Viitattu 28.2.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3626.pdf&title=Rikoksista_rangaistujen_tuen_tarve_fi.pdf

Rikosseuraamusalan toimija, 2014. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.

Sosiaalialan toimija, 2014. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2014.

Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Tiedote 103/2006. Suositukset vapautuvien

- vankien tukemiseksi. Viitattu 13.2.2014.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1200587>
- Suominen, Sauli 2010. Palveluohjaaja. Asiakkaan tuki ja tulkki. Omaiset mielenterveystyön tukena, Uusimaa. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja. Viitattu 25.3.2014.
<http://www.thl.fi/documents/470564/817072/palveluohjaus+Asiakkaan+tuki.pdf/7a473163-a85a-41e1-af00-11079fbbbe921>
- Suominen, Sauli, Tuominen, Merja 2007. Palveluohjaus, Portti itsenäiseen elämään. Porfami. HELSINKI, 47,51.
- Sundman, Teija 2005. Työntekijöiden kertomaa. Lainrikkoja asiakkaana. Sosiaalityön pro- gradu tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 23.3.2014.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93106/gradu00815.pdf?sequence=>
- Särkelä, Antti 1993. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Helsinki, 56-60.
- Tammi-Moilanen, Kaisa 2002. Naisvangit. Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma Oy, 187.
- TE-toimiston virkailija 2014. TE-toimisto. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 17.3.2014.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointi. Palveluohjaus. Viitattu 15.4.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikuissosiaalityon_vaikuttavuus/aikuissosiaalityo/palveluohjaus
- Tilastokeskus i.a. Vankien työttömyys. Viitattu 17.2.2014.

<http://www.stat.fi/til/van/>

Toiminnanjohtaja 2014. KRIS- Oulu ry. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto
13.2.2014.

Uusitalo, Liisa 2011. Vapautuvien vankien kuntoutus ja sen tutkimus.
Kuntoutusportti. Artikkelii. Viitattu 15.3.2014.
http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/tutkimus/tutkimuskohteita/kohderyhmat/vapautuvien_vankien_kuntoutus/

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 2003/352, 15.5.2003. Viitattu
17.2.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030352>

Vankeuslaki 2005/767, 23.9.2005. Viitattu 10.2.2014.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Virtavalta-hanke i.a. Viitattu 13.4.2014.
<file:///C:/Users/Omistaja/Downloads/Palveluohjaus%20vankilasta%20vapautuvien%20tukemiseksi.pdf>

Yhdenvertaisuuslaki 2004/21, 20.01.2004. Viitattu 28.8.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>